

Kritik mot Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Falun, och Polismyndigheten Dalarna för långsam handläggning av en förundersökning rörande misshandel av barn

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot kammaråklagaren BB vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Falun. Hon var missnöjd med handläggningstiden i en förundersökning och uppgav bl.a. att hon i april 2006 polisanmälades för misshandel av sina barn. Hon fick inte träffa barnen och åtal väcktes först drygt elva månader senare. Hon frikändes sedan av tingsrätten.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende 505A-1270-06, Falu tingsrätts dom i mål B 1558-06 och ärendehistorik i Polismyndigheten Dalarnas ärende K8440-06 infordrades och granskades. Av utredningen framkom sammanfattningsvis följande.

En polisanmälan om misshandel av två barn födda år 1995 och 1999 gjordes den 20 april 2006 och samma dag inleddes förundersökning och AA antecknades som skäligen misstänkt. Därefter hölls fram till sommaren ett antal förhör. I november hölls ytterligare förhör och några dagar senare lämnades förundersökningsprotokollet till bl.a. AA:s offentliga försvarare för slutdelgivning. Den 23 mars 2007 meddelade denne att han inte påkallade någon ytterligare utredning. Åtal väcktes den 29 mars.

Åklagarmyndigheten anmodades att lämna upplysningar och yttrande över handläggningstiden i ärendet. Myndigheten (vice riksåklagaren CC) kom in med ett yttrande till vilket var fogat upplysningar från vice chefsåklagaren DD (här utelämnade) och BB.

BB uppgav bl.a. följande.

Någon gång efter det att jag återkom från min semester erhöll jag samtal från barnens mormor som begärde att få höras som vittne samt att förhör jämväl skulle hållas med den kontaktperson som familjerätten utsett för barnen. Jag kontaktade omgående som jag minns det per telefon utredaren och begärde att dessa personer skulle höras. Dessvärre vilket jag beklagar har inte något av dessa samtal kommit att

dokumenteras i diariet av mig. Jag har dock i direktiv till polisen den 22 oktober 2006 efterhört om mormodern hörts ännu och på grund av min tidigare bristande dokumentation härom ställt frågan om kontaktpersonen skulle höras. I samma direktiv begärde jag att utredaren skulle ombesörja att advokaterna erhöll allt material i utredningen samt förhören med barnen på DVD.

Eftersom modern erhållit en ny offentlig försvarare efter det att samtliga förhör med barnen var hållna krävde jag att försvararna skulle tillfrågas om de påkallade kompletterande förhör med målsägandena. Detta för att uppfylla de krav som uppställs i 6 artikeln i Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I artikeln sägs bl. a. att envar när det gäller anklagelse mot honom för brott skall vara berättigad till en rättvis ("fair") och offentlig rättegång och att den anklagade härvid skall ha rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen mot honom. Med hänsyn till att Europadomstolen i flera fall, där uppgifter av vitne eller målsägande varit den avgörande bevisningen mot den tilltalade, funnit det stridande mot artikel 6 att lägga dem till grund för fällande dom när den som lämnat uppgiften inte hörts i rättegången och den tilltalade eller företrädare för honom inte heller i annat sammanhang fått tillfälle att utfråga uppgiftslämnaren, ansåg jag att denna nya förfrågan till framförallt moderns nya offentliga försvarare var nödvändig (jfr NJA 1992 s 532 och NJA 1993 s 68).

Den 13 november 2006 kontaktades jag av barnens mor med förfrågan angående ärendets fortskridande och med önskemål från hennes sida om att ärendet skulle kunna påskyndas. Jag kontaktade omgående per telefon utredaren och påminde om ärendet och hörde mig för om barnens mormor samt kontaktpersonen hörts ännu vilket de inte hade.

Den 15 respektive den 16 november 2006 hölls de aktuella förhören med mormodern och kontaktpersonen. Förhören inkom till kammaren den 20 november 2006. I och med att dessa förhör hållits ansåg jag att vi slutfört den utredning som jag ansåg var nödvändig. Det återstod således endast slutdelgivning enligt 23 kap 18 § rättegångsbalken innebärande bland annat att försvararna hade möjlighet att påkalla kompletterande förhör med målsägandena för att uppfylla Europakonventionens krav på rättvis rättegång.

Förundersökningsprotokoll skickades ut för slutdelgivning den 21 november 2006 till försvararna.

Av pm av den 30 november 2006 upprättat av utredaren framgår att mammans sambos offentliga försvarare glömt att hämta protokoll samt DVD i ärendet.

Den 13 december 2006 inkom till Åklagarkammaren en skrivelse från moderns rättshjälpsbiträde med begäran om att jag skulle ta beslut i åtalsfrågan med största möjliga skyndsamhet. Jag minns att jag kontaktade rättshjälpsbiträdet och förklarade att utredningen inte var slutdelgiven men jag har tyvärr brustit då det gäller att dokumentera detta samtal.

Den 1 mars 2007 inkom förfrågan från tingsrätten angående utredningsläget i aktuellt ärende vilken förfrågan besvarades den 13 mars 2007.

Den 12 mars 2007 påminde jag utredaren per telefon angående aktuellt ärende. Hon lät meddela att hon begärt besked från moderns offentliga försvarare vid ett tiotal tillfällen utan att få något besked huruvida de påkallade någon ytterligare utredning i enlighet med 23 kap 18 § RB. Jag erinrade henne om att 2 a § förundersökningskungörelsen var tillämplig och att den sedan länge passerats varför advokaten måste avkrävas ett besked.

Av pm av den 26 mars 2007 upprättat av utredaren framgår:

- att moderns offentliga försvarare den 19 december 2006 begärde förlängd delgivningstid till den 12 januari 2007,
- att utredaren den 17 januari 2007 lämnade meddelande till moderns offentliga försvarares sekreterare att försvararen skulle kontakta utredaren,
- att utredaren den 22 januari 2007 talade med moderns offentliga försvarare angående delgivningen. Han meddelade att han skulle träffa modern den 24

januari 2007 och att han ville avvakta tills han pratat med henne då de troligen skulle begära kompletteringar i ärendet. Försvaren lovade återkomma snarast efter de träffats,

- att utredaren den 2 februari 2007 kontaktade moderns offentliga försvarare som då hade besök av sin klient. Försvaren skulle höra av sig till utredaren så snart de bestämt vilka som skulle höras,
- att utredaren påminde moderns försvarare den 21 februari 2007 när de träffades i ett annat ärende,
- att utredaren den 5 mars 2007 lämnade ett meddelande till moderns offentliga försvarares sekreterare med begäran att han skulle höra av sig till utredaren,
- att utredaren ånyo sökte moderns offentliga försvarare den 14 mars 2007,
- att utredaren den 23 mars 2007 kontaktades av moderns offentliga försvarare som meddelade att de inte hade någon erinran mot utredningen.

Den 27 mars 2007 inkom förundersökningsprotokoll till åklagarkammaren.

Den 28 mars 2007 väckte jag åtal mot modern och hennes sambo vid Falu tingsrätt.

Huvudförhandling utsattes till den 25 och 28 maj 2007 men den blev inställd.

Huvudförhandling ägde sedan rum den 24 och 28 augusti 2007.

Vad gäller ärendets fortskridande från det att jag återkom från min semester den 21 augusti 2006 till dess att förundersökningsprotokollet skickades ut den 21 november 2006 konstaterar jag att det under denna tid endast hölls två förhör vilka påkallats av moderns mor. Dessa tre månader borde jag självfallet ha varit mer aktiv som förundersökningsledare än vad som var fallet. Jag är medveten om att det förhållandet att jag var tvungen att prioritera andra ärenden framför detta inte medförde att tidsfristen i 2 § förundersökningskungörelsen fick överskridas. Jag kan emellertid inte bortse från att den höga arbetsbelastningen ändå är förklaringen till att jag inte varit mer aktiv som förundersökningsledare under denna period.

Jag konstaterar vidare mot bakgrund av vad som ovan antecknats att det tog drygt 4 månader att få ärendet slutdelgivet. Även om jag självfallet är den som har ansvaret för förundersökningen i dess helhet, i egenskap av förundersökningsledare, anser jag inte att jag kan ta på mig allt ansvar för den tidsutdräkt som uppstått under denna tidsperiod. Det är i den enskildes – i detta fall moderns – rättssäkerhetsintresse som vi avvaktade beskedet, nämligen om hon och hennes nya offentliga försvarare påkallade ytterligare utredning. Otaliga försök gjordes från utredarens sida att förmå försvararen att ge ifrån sig ett besked. De preliminära besked som gavs var att ytterligare kompletteringar skulle begäras utan att de gick närmare in på vilken typ av komplettering som kunde komma att begäras än att det avsåg förhör. I detta sammanhang bör omnämnas att åtal, enligt 23 kap 18 § RB inte får beslutas innan skäligt rådrum beretts den misstänkte och dennes försvarare. Endast i undantagsfall finns skäl att besluta åtal utan hinder av föreskrifterna i första stycket nämnda paragraf nämligen om det föreligger risk för omedelbar preskription. Någon sådan risk förelåg självfallet inte i aktuellt ärende. Eftersom någon uttrycklig begäran om komplettering inte inkom saknades – så som det får förstås – möjlighet för mig att enligt andra stycket i nämnda paragraf bedöma om de ev. kompletteringar som kunde komma att begäras hade betydelse för utredningen. Därmed torde det ha saknats möjlighet för mig att avslå den ännu inte gjorda framställan enligt nämnda paragraf. Om begäran hade avsett kompletterande förhör med barnen skulle detta självklart ha betydelse för utredningen. Även beträffande denna period var arbetsbelastningen på mig hög. Den 11 december 2006 fick jag överta förundersökningsledningen i ett ärende från en kollega vilket ärende återupptagits av Utvecklingscentrum efter en begäran om överprövning av ett beslut att lägga ned förundersökningen. Det aktuella ärendet skulle bedrivas med mycket stor skyndsamhet eftersom de ev. brotten riskerade att preskriberas den 3 januari 2007. Detta komplicerade bedrägeri/trolöshets ärende upptog mycket stor del av min

arbetstid eftersom jag var tvungen att på orimligt kort tid slutföra den aktuella förundersökningen och ta beslut i åtalsfrågan. Under vecka 51 år 2006 och vecka 1 år 2007 nödgades jag och vice chefsåklagaren dessutom från en kollega överta handläggningen av ett häktat mål med tre tilltalade för bland annat grov våldtäkt samt avsätta tid för en komplicerad huvudförhandling som pågick i minst 6 dagar. Som jag minns det hade jag inte någon hel eller partiell befrielse från annan lottning under den aktuella tiden. Under veckorna 7-22 genomgick jag dessutom Ekobrottsmyndighetens redovisningskurs motsvarande 4 veckors heltidsstudier. Allt detta är självklart ingen ursäkt men likafullt min förklaring till att jag under den aktuella perioden inte hade möjlighet att säkerställa att ärendet handlades på ett sätt som överensstämde med gällande rätt och att jag inte agerade mer kraftfullt som förundersökningsledare.

CC hänvisade beträffande handläggningen till BB upplysningar och anförde, efter en redogörelse för den rättsliga regleringen, bl.a. följande under rubriken bedömning.

Inledningsvis kan jag konstatera att åklagaren och polisen har handlagt utredningen föredömligt snabbt under de första månaderna. Utredningen, som har gällt allvarlig brottslighet, har varit omfattande och rört två målsäganden och två misstänkta personer. Enligt min mening har utredningen i sig varit av sådan beskaffenhet att fristen enligt 2 a § förundersökningskungörelsen har fått överskridas.

Med hänsyn till att tidsfristen hade löpt ut när åklagaren gav direktiv om att utredningen skulle slutföras hade det varit lämpligt att denne tidigare än vad som kom att ske hade påmint polisen om ärendet. Om så hade skett borde det faktum att försvararen under lång tid inte efterkommit polisens förfrågningar huruvida ytterligare utredning påkallades ha uppdagats snabbare än vad som kom att ske. Därmed hade åklagaren tidigare kunnat agera för att försöka slutföra utredningen mer skyndsamt. Det bör noteras att när förundersökningen väl var färdigställd har åklagaren omgående fattat beslut i åtalsfrågan.

Det bör särskilt framhållas att åklagaren, trots det ansträngda arbetsläget vid åklagarkammaren i Falun, på ett snabbt och omsorgsfullt sätt har drivit ärendet framåt genom att ge nya direktiv efter att polisen redovisat vidtagna utredningsåtgärder. Åklagaren har även följt anvisningarna i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd ÅFS 2007:5 om att inte dröja längre tid än tre månader med att vidta åtgärder för att föra utredningen framåt. Att ärendet dragit ut på tiden efter att utredningen slutfördes synes främst bero på att det varit svårigheter med att slutföra moderns offentliga försvarare. Sammanfattningsvis hade det varit önskvärt att åklagaren i viss mån hade varit något mer aktiv, i vart fall när det gäller tiden efter att utredningen slutfördes, med att verka för att beslut i åtalsfrågan inte drog ut på tiden onödigt länge.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Muntliga upplysningar inhämtades från polismyndigheten. Kriminalinspektören EE uppgav bl.a. följande angående handläggningen efter juli 2006. BB kontaktade henne per telefon någon gång under sensommaren eller hösten 2006 och begärde att kompletterande förhör skulle hållas. Den 24 oktober fick hon skriftligt direktiv från BB angående detta. Hon hade då semester. Den 13 november påminde BB henne per telefon och samma dag sökte hon förhörspersonerna. Därefter färdigställdes utredningen och lämnades till de offentliga försvararna för slutdelgivning. AA:s offentliga försvarare lämnade besked att ytterligare utredning inte påkallades först i mars 2007. Hon hade då påmint försvararen ett antal gånger om ärendet och fått löfte om att han skulle återkomma med besked om ytterligare förhör påkallades. Hon påminde honom när de träffades i andra ärenden och ringde

även till honom och hans sekreterare. Försvaren skulle träffa sin klient den 24 januari och därefter skulle han återkomma. Så skedde emellertid inte och hon påminde igen den 2 februari. Den 12 mars fick försvararen en vecka på sig av åklagaren. Under den aktuella tiden träffade hon åklagaren i andra ärenden och nämnde säkert problemet med slutdelgivningen för honom och hon tror att hon frågade vad hon skulle göra. Arbetsituationen var under den här perioden mycket ansträngd. Tidigare chefen för familjevårdsenheten, FF, bekräftade EE:s uppgift att arbetsituationen var mycket ansträngd under den aktuella perioden.

Det kan tilläggas, som också Åklagarmyndigheten noterat, att det av ett åtgärdsblad i ärendet som upprättats vid polismyndigheten framgår att EE kontaktade BB med anledning av att AA:s offentliga försvarare den 19 december 2006 begärde förlängd tid att yttra sig till den 12 januari 2007.

Bedömning

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken framgår att en förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. När det, som i det nu aktuella fallet, rör sig om en förundersökning i vilken målsäganden är under 18 år ställs det i 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) upp ett särskilt krav på skyndsamhet. Enligt bestämmelsen ska en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rätts-säkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet (1 a § förundersökningskungörelsen).

Av utredningen framgår att förundersökning rörande misstanke om misshandel av två barn inleddes den 20 april 2006 och att AA samma dag noterades som skäligen misstänkt. Beslut i åtalsfrågan skulle då, om det inte fanns skäl att överskrida fristen, ha fattats senast den 20 juli. Det kom emellertid att dröja ytterligare drygt åtta månader innan ett sådant beslut fattades.

I likhet med Åklagarmyndigheten anser jag att utredningen har handlagts föredömligt snabbt de första månaderna. Efter det sista förhört med AA i juli 2006 kom det emellertid att dröja drygt fyra månader innan de två avslutande förhören hölls i november. Dokumentationen i denna del är bristfällig. Ett direktiv om ytterligare förhör skrevs av BB först den 22 oktober, av vilket det dock framgår att tidigare kontakter i frågan hade förekommit. Varken BB eller EE minns när de hade den kontakten annat än att det var efter det att BB återkom från sin semester i mitten av augusti. Jag konstaterar att eftersom beslut i åtalsfrågan skulle ha fattats i

mitten av juli borde, när de kompletterande förhören begärdes, polis och åklagare ha verkat för att de skyndsamt kom till stånd.

Därefter dröjde det ytterligare drygt fyra månader från det att förundersökningsprotokollet lämnades till de offentliga försvararna i november 2006 till dess att AA:s försvarare i mars 2007 upplyste att några ytterligare utredningsåtgärder inte påkallades. I ett ärende som det aktuella är det givetvis, när fristen redan överskridits med flera månader, oacceptabelt att det dröjer så lång tid innan ett besked föreligger med anledning av att slutdelgivning sker.

I en sådan situation ställs det särskilda krav på aktivitet från polis och åklagares sida. Av utredningen framgår också att EE vid ett stort antal tillfällen under de aktuella månaderna haft kontakt med försvararen eller dennes sekreterare. I mitten av december kontaktade hon också BB med anledning av att försvararen då ville ha förlängd tid att yttra sig till den 12 januari 2007. Därefter har, såvitt framkommit, BB först den 12 mars påmint EE om ärendet och då påtalat att försvararen måste avkrävas ett svar inom en vecka. Mot bakgrund av BB övergripande ansvar för utredningen borde han, i vart fall när han i december 2006 måste ha fått klart för sig att det var problem med slutdelgivningen, ha följt upp det då givna anståndet. Han borde, när något besked inte erhöles sedan anståndstiden löpt ut, ha agerat mera kraftfullt för att se till att försvararen tog ställning till om ytterligare utredning begärdes.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det finns anledning att rikta kritik mot såväl polismyndigheten som åklagaren för bristerna i handläggningen.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.